

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ดำรงชีวิตผูกพันกับสิ่งแวดล้อม อันประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมา มนุษย์มีความเฉลียวฉลาดสามารถใช้ความรู้ความสามารถในศาสตร์แขนงต่างๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ รอบตัว ให้เป็นไปตามวิถีทางที่ต้องการเพื่อเอื้อต่อการกินคืออยู่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและความสามารถนี้เองมีส่วนทำอันตรายต่อความเป็นอยู่ของสิ่งแวดล้อมรอบตัวทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม ดังนั้นมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง การที่สิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์พ้องกับสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดความสมดุลทางระบบนิเวศน์ แต่ถ้าเมื่อใดสภาพแวดล้อมถูกทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงไปจนเกินความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมไว้ได้ก็จะทำให้ระบบนิเวศน์นั้นเสียสมดุลและเกิดปัญหาสภาพแวดล้อมขึ้น(กรองทิพย์ ศรีตะปัญญา, 2530)

การพัฒนาประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ประชาชาติและยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน โดยขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม ซึ่งแนวทางการพัฒนาดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัด ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลง มีผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สร้างปัญหาความขัดแย้งในสังคมอันเกิดจากการแข่งขันใช้ทรัพยากร และเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงตามมา ในขณะที่เดียวกันการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนเมือง โดยปราศจากการดูแลรักษาภาวะแวดล้อมเท่าที่ควร ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายพิษต่างๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนเนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อคนและชุมชนมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กล่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน สังคม และวัฒนธรรมตลอดจนไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเสริมสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาคนสืบต่อไป” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเป็นปัญหาที่สำคัญได้รับความสนใจทั่วโลก เพราะเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นและการพัฒนาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้ร่อยหรอลงไปทุกที นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่ตามมา

จากการผลิตการอุปโภคบริโภค คือ ของเสียต่างๆที่ปล่อยออกสู่ธรรมชาติ ซึ่งสะสมทวีความรุนแรงจนเกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษในที่สุด จากเหตุนี้เองที่ทำให้ทุกชนชาติต่างตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ของคนและพยายามที่จะหาวิธีการที่จะลดหรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ รวมทั้งป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย โดยที่สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมานั้นเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ (เย็นใจ เกาหวานิจ, 2520) ดังนั้น การแก้ไขจึงต้องแก้ที่ตัวมนุษย์ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทางที่ถูกต้อง ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น รัฐบาล เอกชนและประชาชนทุกคน โดยเฉพาะความร่วมมือจากประชาชน ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะพลังมหาศาลของประชาชนจะสามารถลดปัญหามลพิษที่เป็นอยู่และเป็นส่วนสำคัญที่จะปกป้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ อันจะเป็นประการสำคัญสำหรับป้องกันปัญหาและความรุนแรงของมลภาวะในอนาคตได้อีกด้วย (อู่แก้ว ประกอบไวทกิจ มีเบอร์, 2531)

การที่จะให้ประชาชนร่วมมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มจากการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมดังกล่าวควรกระทำกับประชาชนทุกกลุ่มอายุแต่กลุ่มที่ควรเน้นเป็นพิเศษ คือ กลุ่มเด็กในวัยเรียนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กในวัยนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรและมีประโยชน์ในระยะยาว (มานิต เรืองรัตน์, 2525) การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองคิดตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ท้นต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ ต้องมีการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์เพื่อให้เด็กวัยนี้เกิดการพัฒนาด้านนโยบายของชาติ

ในปัจจุบันได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยจัดให้มีการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา สำหรับหลักสูตรในระดับประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนนั้น ในหลักสูตรพุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง 2533 เนื้อหาสิ่งแวดล้อมแทรกอยู่ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ,

2525) หลักสูตรนี้ใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนมาเป็นระยะเวลา 8 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะได้มีการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้จริง อันจะส่งผลให้เกิดการปลูกฝังพฤติกรรมอันพึงประสงค์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่ผู้เรียนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. เพื่อศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้าน
 - 1.1 การบริหารจัดการการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานของผู้บริหารของโรงเรียน ในด้าน บุคลากร(คน) งบประมาณ(เงิน) วัสดุอุปกรณ์ และวิธีจัดการ ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 1.2 การเรียนการสอนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานของครู ในด้านเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้
 - 2.1 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 - 2.2 ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้รู้จักธรรมชาติ บทบาทและฐานะของคนที่มีพันธึกับองค์ประกอบในสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายที่ทำให้บุคคลดำรงชีวิตอยู่อย่างประสานสอดคล้องกับธรรมชาติ หรือมาอยู่กับอยู่ในสังคมระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลกอย่างปกติสุข

สภาพการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง ภาวะที่เป็นจริงในการจัดการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปัญหาการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ความต้องการการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง ความประสงค์ของครูและผู้บริหารในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ทั้งสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา วัดได้จากแบบสอบถามซึ่งได้จากการพัฒนาโดยผู้วิจัย

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหรือผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งรักษาการแทนในกรณีที่โรงเรียนนั้นไม่มีผู้บริหารโรงเรียน

ครู หมายถึง ผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพที่เป็นจริง ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับประถมศึกษาให้มีความเหมาะสมและทันสมัยยิ่งขึ้น

3. เป็นแนวทางสำหรับศึกษานิเทศก์ในการจัดสัมมนาฝึกอบรมครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพ

4. เป็นแนวทางสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น